

lektura

opracowanie polecane przez
nauczycieli i egzaminatorów

specjalna
CZCIONKA
ułatwiająca
czytanie

Henryk Sienkiewicz

Sachem

wydawnictwo edukacyjne

GREG[®]

Autor:
Henryk Sienkiewicz

Tytuł:
Sachem

Autor opracowania:
Anna Popławska

Korekta:
Agnieszka Nawrot

Projekt okładki:
Aleksandra Zimoch

Ilustracje:
Lucjan Ławnicki

Ilustracja na okładce:
Chetty Thomas

ISBN 978-83-7327-162-3

Wydanie II poprawione

Copyright by Wydawnictwo GREG®

2018

Wydawnictwo GREG®
31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B
tel. (12) 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG®
zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.
Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Skład i łamanie:
BROS

Sachem

W mieście Antylopie, położonym nad rzeką tegoż nazwiska, w stanie Teksas¹, spieszył kto żyw na przedstawienie cyrkowe. Zajęcie mieszkańców było tym większe, że od czasów założenia miasta pierwszy raz zjechał do niego cyrk tancerek, minstreli i linochodów. Miasto było niedawne. Piętnaście lat temu nie tylko nie stał tu ani jeden dom, ale w całej bliższej okolicy nie było białych. Natomiast w widłach rzeki, na tym samym miejscu, na którym stoi Antylopa, wznosiła się osada indyjska zwana Chiavatta. Była to stolica Czarnych Węzów, którzy w swoim czasie dali się tak we znaki granicznym osadom niemieckim, Berlinowi, Gründenu i Harmonii, że osadnicy dłużej nie mogli wytrzymać. Indianie bronili wprawdzie tylko swego „teryto-

Historia
Chiavatty

rium”, które rząd stanowy Teksasu przyznał im na wieczne czasy najuroczystszymi traktatami; ale cóż to mogło obchodzić kolonistów z Berlina, Gründenu i Harmonii? Pewnym jest, że odbierali oni Czarnym Wężom ziemię, wodę i powie-

Autorska ironia

¹ Teksas – stan w południowej części Stanów Zjednoczonych.

Głos wodza stał się chrapliwy. Teraz kołysząc się na tym drucie wydawał się jak jakiś czerwony archanioł zemsty, unoszący się nad głowami cizby ludzkiej. Sam dyrektor widocznie był zaniepokojony. W cyrku zrobiła się śmiertelna cisza. Wódz wył dalej:

„Z całego pokolenia zostało jedno dziecko. Było ono małe i słabe, ale przysięgło duchowi ziemi, że się zemści. Że ujrzy trupy białych mężów, niewiast, dzieci – pożogę, krew!...” Ostatnie słowa zmieniły się w ryk

wściekłości. Po cyrku zaczęły się zrywać szmery podobne do nagłych powiewów wichru. Tysiące pytań bez odpowiedzi cisnęło się do głów. Co zrobi ten wściekły tygrys? co zapowiada? jak dokona zemsty? – on? – sam jeden? – zostać czy uciekać? czy się bronić – i jak? – *Was ist das?*¹⁷ *was ist das?* – rozległy się wystraszony głosy kobiece.

Mieszkańcy
Antylopy – prze-
rażenie

Nagle nieludzkie wycie wyrwało się z piersi wodza, zakołysał się silniej, wskoczył na drewniany koziół stojący pod żyrandolem i wznosił drag. Straszna myśl przeleciała jak błyskawica przez głowy: rozbije świecznik i zaleje cyrk potokami płonącej nafty. Z piersi widzów wyrwał się jeden okrzyk. Ale cóż to? Z areny wołają: stój! stój!... Wódza nie ma! zeskoczył, znikł

¹⁷ *Was ist das?* (niem.) – co to jest?

OPRACOWANIE

ŻYCIORYS HENRYKA SIENKIEWICZA

Henryk Sienkiewicz urodził się 5 V 1846 r. w Woli Okrzejskiej na Podlasiu. Pochodził ze zubożałej rodziny ziemiańskiej, a przez matkę był spokrewniony z największymi rodami szlacheckimi. W domu pielęgnowano tradycje patriotyczne i kult dla rycerskiej przeszłości przodków.

Przyszły pisarz pobierał nauki w Warszawie, najpierw w gimnazjum realnym, później w Szkole Głównej. Po roku studiów medycznych przeniósł się na wydział filologiczno-historyczny. W tym czasie zadebiutował jako dziennikarz, drukując pod pseudonimem „Litwos” felietony w prasie warszawskiej. Przejęty pozytywistycznymi ideami pracy u podstaw, z zapałem właściwym młodości walczył o szkoły publiczne, podręczniki i tanie książki dla chłopów, o sieć ochronek dla dzieci, o podniesienie poziomu rolnictwa.

W 1872 roku ogłosił drukiem swą pierwszą powieść *Na marne*, w której krytycy dostrzegli rodzący się talent literacki. Opublikował też *Humoreski z teki Worszytły*. Przede wszystkim jednak był dziennikarzem i utrzymywał się z wykonywania tego zawodu. Kupił nawet do spółki z kolegami pismo „Niwa”, gdzie prowadził dział literacki. W „Niwie” ukazały się jego trzy nowele: *Stary sługa*, *Hania* i *Selim Mirza*.

Ta ostatnia została wydrukowana, kiedy Henryk Sienkiewicz przebywał w Ameryce Północnej. Wyjechał tam w 1876 r. wraz z grupą przyjaciół, wśród których była Helena Modrzejewska – najwybitniejsza aktorka polska XIX w. Plonem amerykańskiej podróży były *Listy z podróży do Ameryki*, drukowane w „Gazecie Polskiej”, i dwie nowele: *Latarnik* i *Wspomnienie z Maripozy*. Wielkie wrażenie wywarły na pisarzu ogromne przestrzenie „Nowego Świata”, twardzi, odważni ludzie i los Indian rugowanych przez białych osadników z ich ziem. We wstrząsającej noweli *Sachem* – historii jedyne go ocalałego z rzezi indiańskiego dziecka, syna wodza Czarnych Węży – pisarz dostrzegł podobieństwo losów zniewolonych narodów: Indian i Polaków.

Cechy charakteru: Sachem nie ma świadomości swojego pochodzenia. To sprawia, że nie widzi nic złego w swoich występach, w czasie których bezczęści (poniża, ośmiesza) symbole plemienia Czarnych Wężów – atrybuty wodza i pieśń wojenną. Można powiedzieć, że Czerwony Sęp nie jest już Indianinem, nie jest też Niemcem, choć wśród nich się wychował. Bohater nie ma swoich korzeni, jest człowiekiem bez przeszłości, bez tradycji. Nie zdaje sobie nawet sprawy z tego, jak bardzo upokarza go i poniża występ przed osadnikami, na grobach swoich ojców, i śpiewanie plemienną pieśnią zemsty dla zabawy cyrkowych widzów.

Mieszkańcy Antylopy

Czyli **niemieccy osadnicy** – charakterystyka zbiorowości.

Osadnik – człowiek osiedlający się na terenie słabo zaludnionym lub objętym osadnictwem z jakichś innych przyczyn, np. chęci zaludnienia podbitego kraju w celu wyparcia stamtąd rdzennych mieszkańców.

Przeszłość osadników: Przybyli z Niemiec i początkowo założyli trzy wioski: Berlin, Gründenu i Harmonię. Musieli przy tym często odierać ataki Indian broniących swej ziemi przed obcymi przybyszami. Prawo stało po stronie Indian, którym rząd Teksasu przyznał zasiedlane przez Niemców terytorium „na wieczne czasy, najuroczystszyimi traktatami”.

Stosunek przybyszów do rdzennych mieszkańców: Niemcy mają się za ludzi cywilizowanych, w imię praw rozwoju i postępu wkraczają na ziemię Indian. Są wobec nich agresywni i bezwzględni. Zachowują się, jakby przybyli do swojego kraju. Są nietolerancyjni, zamierzają wykorzenić tradycje i obyczaje Indian. Podstępnie napadają na Chiavattę i mordują wszystkich Indian. Zabijają nawet ostatnich dziewiętnastu wojowników z plemienia Czarnych Wężów, chociaż nie stanowią już dla nich żadnego zagrożenia. Osadnicy nie szanują praw rdzennych mieszkańców. Są okrutni, bezmyślnie niszczą dorobek Indian.

Życie antylopan: Na co dzień Niemcy to spokojni ludzie wiodący ustabilizowane, monotonne życie. Mają rodziny, pracują, gromadzą majątki. Dnie spędzają w swoich sklepach, warsztatach, biurach, wieczorami rozmawiają w kawiarniach i piwiarniach. Sienkiewicz tak o nich pisze: „Byli uczciwi, rządni, pracowici, systematyczni, otyli. Kto by w późniejszych czasach odwiedził już kilkunastotysięczną Antylope, ten by w bogatych kupcach miejskowych nie poznał tych niemilosiernych wojowników, którzy piętnaście lat temu spalili Chiavattę”. (str. 6–7)

sną tożsamość narodową, czyli zapomnieć o tym, że są Polakami, że ich ojczyzną jest Polska, o której niepodległość trzeba walczyć.

Sienkiewicz ostrzega przed podobną postawą, dlatego pokazuje sachema, jego upodlenie, bezmyślność, obojętność wobec tragedii przodków. Pisarz ostrzega: nie można zapomnieć o polskich bohaterach narodowych, którzy oddali życie za wolność ojczyzny, nie wolno zapomnieć ojczystego języka, trzeba zachowywać polskie tradycje, zwyczaje, wiarę. Polacy nie mogą stać się ludźmi bez twarzy, nienależącymi do żadnego narodu, bezwolnymi poddanymi zaborcy, który zacznie patrzeć na nich tak, jak patrzyli niemieccy osadnicy na indiańskiego młodzieńca tańczącego, dla ich rozrywki, taniec zemsty indiańskiego plemienia.

Pewniak
na teście.

RODZAJ I GATUNEK LITERACKI

Utwór *Sachem* należy do **epiki**. Jest **nowelą** i w związku z tym ma następujące cechy: jest krótki, zwięzły, niewielu w nim bohaterów (sachem i zbiorowość – mieszkańcy Antylopy), można tu odnaleźć tylko jeden wątek: zniszczenia Chiavatty przez niemieckich osadników, łatwo wyróżnić punkt kulminacyjny, czyli najważniejsze wydarzenia – występ Czerwonego Sępa na cyrkowej arenie.

CYTATY, KTÓRE MOGĄ SIĘ PRZYDAĆ

„Tryumf dobrej sprawy był zupełny. Chiavatta została spalona, a mieszkańcy bez różnicy wieku i płci w pień wycięci.” (str. 6)

„W siódmym roku z mocy prawa „lynch” powieszono na placu miejskim dziewiętnastu ostatnich wojowników z plemienia Czarnych Wężów, schwytanych w pobliskim lesie Umarłych – i odtąd nic nie stało na zawadzie rozwojowi Antylopy.” (str. 6)

„Wszystkie spojrzenia kierują się na postać wodza, który oto ma wystąpić w cyrku na grobach ojców.” (str. 10)

„Wydaje się dumny jak król. Płaszcz z białych gronostajów – oznaka wodza – pokrywa jego wyniosłą postać i tak dziką, że przypomina źle oswojonego jaguara. Twarz ma jakby wykutą z miedzi, podobną do głowy orła, a w tej twa-

rzy świecą zimnym blaskiem oczy prawdziwie indyjskie, spokojne, niby obojętne – a złowrogie. Wodzi on nimi po zgromadzeniu, jakby chciał sobie upatrzeć ofiarę. Bo zresztą uzbrojony jest od stóp do głów. Na głowie jego chwieją się pióra, za pasem ma topór i nóż do skalpowania, w ręku tylko zamiast tuku trzyma długi drąg, który służy do chwywania równowagi podczas chodzenia po drucie.” (str. 10)

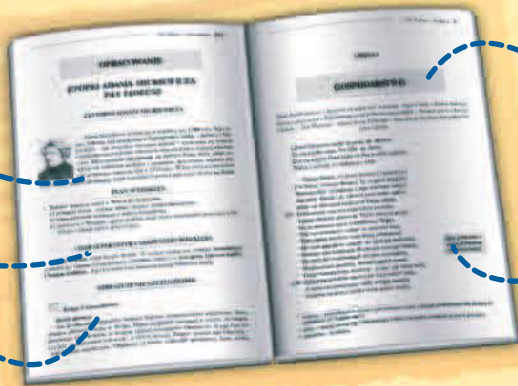
„W ręku niesie blaszaną miskę i, wyciągając ją ku widzom, mówi błagalnym głosem: Was gefälltig für den letzten der Schwarzen Schlangen!... Kamień spada z piersi widzów. Więc to wszystko było w programie, więc to była sztuka dyrektora? efekt? Sypią się półdolary i dolary. Jakże odmówić ostatniemu z Czarnych Wężów – w Antylopie, na zgliszczach Chiavatty! Ludzie mają serce.” (str. 13)

INDEKS KOMENTARZY DO TEKSTU

- Sachem – pieśń – str. 11**
 - upokorzenie – str. 13
 - wygląd – str. 10
- Mieszkańcy Antylopy – cechy, tryb życia – str. 6**
 - poruszenie – str. 8
 - przerażenie – str. 12
- Autorska ironia – str. 5, 6**
- Historia Chiavatty – str. 5**
- Historia sachema – str. 7**
- Przedstawienie – str. 9**

SPIS TREŚCI

<i>Sachem</i>	5
Opracowanie	
Życiorys Henryka Sienkiewicza	15
Czas i miejsce akcji noweli	17
Plan wydarzeń	17
Treść	18
Bohaterowie – charakterystyka	19
<i>Sachem</i>	19
Mieszkańcy Antylopy	20
Sienkiewicz przeciw wszelkim przejawom zaborczości	21
<i>Sachem</i> jako ostrzeżenie przed utratą tożsamości narodowej	21
Rodzaj i gatunek literacki	22
Cytaty, które mogą się przydać	22
Indeks komentarzy do tekstu	23

opracowanie

streszczenie

charakterystyka

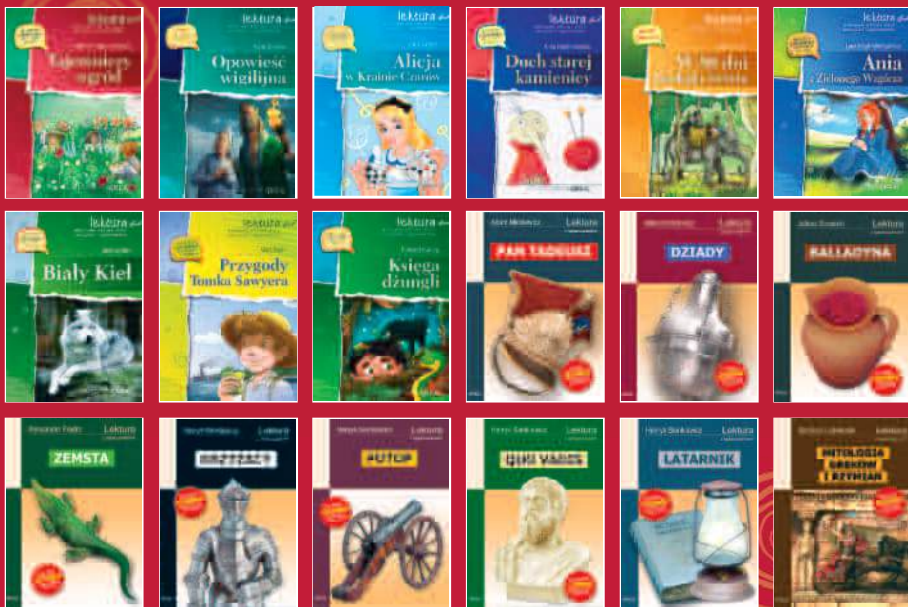
ważny cytat

problematyka

Pewniak
na teście

lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce!

Najnowsze wydania zawierają **odpowiedzi na pytania z podręczników i testów.**

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.

ISBN 978-83-7327-162-3

9 788373 271623 >

wydawnictwo edukacyjne

GREG

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl